

נספח י"ז – הטבות לעובדים – חיזוק הבקרה הפנימית על דיווח כספי (סעיף 41 להוראות הדיווח לציבור בדבר דוח כספי שנתי)

נספח זה מהווה חלק בלתי נפרד מסעיף 41 להוראות הדיווח לציבור.

רקע:

1. בדוחות כספיים של תאגידים בנקאיים ושל חברות כרטיסי אשראי (להלן תאגידים בנקאיים) קיימים אומדנים משמעותיים הקשורים לאמידה ומדידה נאותה של זכויות עובדים.
2. נספח זה כולל הנחיות, הבהרות ודגשים בהתייחס לציפיות של הפיקוח על הבנקים מההנהלה של תאגיד בנקאי שיש לו התחייבויות בגין זכויות עובדים בסכומים מהותיים הדורשות שימוש באומדנים משמעותיים¹.
3. נספח זה אינו מהווה רשימה מלאה של עמדות הפיקוח על הבנקים בנושא זה ושל הנחיות לחיזוק הבקרה הפנימית על דיווח כספי בנושא זה.

הנחיות בדבר בקרה פנימית על תהליך הדיווח הכספי בנושא זכויות עובדים

4. במסגרת מכלול הפעולות הנדרשות לצורך חיזוק הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי בנושא זכויות עובדים, על הנהלת התאגיד הבנקאי, בפיקוח הדירקטוריון, לבצע את ההנחיות הבאות:
5. **שיתוף אקטואר מוסמך**

- 5.1 התאגיד הבנקאי נדרש לשתף אקטואר מוסמך (qualified actuary) בחישוב ההתחייבויות בגין זכויות עובדים בהן נדרש חישוב אקטוארי.
- 5.2 אקטואר מוסמך הינו אקטואר החבר מלא באגודה האקטוארית הבינלאומית (International Actuarial Association) ובעל ניסיון מעשי בעבודה אקטוארית בישראל בחישוב התחייבויות בגין הטבות לעובדים לתקופה של לפחות שלוש שנים.
- 5.3 עד הדוח ליום 31.3.2014 תאגיד בנקאי יהיה רשאי למנות אקטואר החבר במעמד של חברות מלאה באגודת האקטוארים בישראל, למרות שאינו חבר מלא באגודה הבינלאומית. כאשר אגודת האקטוארים בישראל תקבל מעמד חוקי, תאגיד בנקאי יהיה רשאי למנות אקטואר במעמד של חברות מלאה באגודת האקטוארים בישראל.
- 5.4 מגבלות על מינוי אקטואר:
 - 5.4.1 האקטואר לא יהיה בעל עניין בתאגיד הבנקאי.
 - 5.4.2 האקטואר לא יועסק על ידי רואה החשבון המבקר של התאגיד הבנקאי.
- 5.5 בדיקת אובייקטיביות האקטואר
 - 5.5.1 על התאגיד הבנקאי להעריך את האובייקטיביות של האקטואר באמצעות זיהוי עניינים וקשרים העלולים ליצור איום על האובייקטיביות של אותו

¹ לרבות תאגיד בנקאי המתייחס בדוח הדירקטוריון אל ההתחייבות לזכויות עובדים כאל מדיניות חשבונאית קריטית או אומדן חשבונאי קריטי.

אקטואר, כגון: קשריו העסקיים של האקטואר עם התאגיד הבנקאי, עם בעל עניין בתאגיד הבנקאי או עם בן משפחה של בעל עניין בתאגיד הבנקאי ועם כל מי שיש לו זיקה לתאגיד הבנקאי, לרבות קשריו העסקיים עם חברה בת של התאגיד הבנקאי או עם חברה קשורה לתאגיד הבנקאי או אם גורם אחר המספק לתאגיד הבנקאי שירותים שונים. אם יש לתאגיד הבנקאי ספק לגבי האובייקטיביות של האקטואר, עליו לשקול להתקשר עם אקטואר אחר.

5.5.2. על התאגיד הבנקאי לקבל הצהרה מהאקטואר על כך שלא קיימת תלות בינו ובין התאגיד הבנקאי ועל כך שעבודתו לא לוותה בהגבלות ובהתניות שהשפיעו על עבודתו.

6. זיהוי ומיון ההתחייבויות בגין זכויות עובדים

6.1. בכל מועד דיווח שבו עשוי לחול שינוי מהותי בהתחייבויות התאגיד בגין זכויות עובדים (חתימה על הסכם שכר חדש עם העובדים ושינויים אחרים בהסכמים והסכמות עם עובדים, שינויי חקיקה וכו') או בנכסים קשורים, הנהלת התאגיד הבנקאי בשיתוף עם יועציה המשפטיים תזהה את כל ההתחייבויות המשפטיות הרלוונטיות בגין זכויות עובדים ואת הנכסים הקשורים ותסווג אותם לקבוצות הרלוונטיות, לרבות לקבוצות המפורטות בסעיף 41 להוראות הדיווח לציבור ולרבות לקבוצות המפורטות בכללי החשבונאות המקובלים בבנקים בארה"ב בנושא הטבות לעובדים. על התאגיד הבנקאי לקבוע מדיניות ונהלים ברורים לצורך הבחנה בין סוגי ההטבות ובין סוגי הנכסים הקשורים, וכן לבדוק האם הנכסים הקשורים לשמש כ"נכסי תכנית". כאשר קיים ספק לגבי הסיווג הראוי של הטבות עובד או של נכסים קשורים, יש לפנות למנהל יחידת דיווח כספי לקבלת הנחיה מקדמית.

6.2. על הנהלת התאגיד הבנקאי לתעד תוצאות בדיקה זו.

6.3. התיעוד יכלול לדוגמה את הפרטים הבאים אם וכאשר רלוונטי: נוסח עדכני של הסכמי השכר והחוקים שחלו במועד הדיווח; תיאור מהות ההתחייבות; על מי חלה ההתחייבות; מתוקף מה משולמת ההתחייבות; הפניה מדויקת לחלק הרלבנטי בהסכם ו/או בחוק הרלוונטי; השכר הקובע לחישוב ההתחייבות; מי הגורם שאישר את ההתחייבות; המועד ממנו קיימת ההתחייבות בפועל, הצפי של התאגיד הבנקאי לגבי מועד ניצול ההטבה ועל מה הוא מתבסס; סיווג ההטבה לצרכים חשבונאיים.

6.4. במקרים בהם קיימת אי ודאות משפטית לגבי זכאות העובדים לקבלת הטבה מהותית כאמור, הנהלת התאגיד הבנקאי תשקול קבלת חוות דעת משפטית של מומחה אובייקטיבי חיצוני בתחום דיני עבודה. במידה וקיימת יותר מאפשרות אחת להבנה משפטית של הזכאות, חוות הדעת תפרט את האפשרויות השונות ואת הנימוקים לבחירת האפשרות שנבחרה. תאגיד בנקאי יפעל באופן שמרני וזהיר בעת בחירת האפשרות לפיה תחושב ההתחייבות בדוחות הכספיים.

מובהר כי זיהוי ומיון ההתחייבויות המשפטיות החוזיות על פי סעיף זה הוא השלב הראשון בלבד בקביעת ההתחייבות של התאגיד הבנקאי בגין זכויות עובדים. בהתאם להוראות הדיווח לציבור וכללי החשבונאות המקובלים בבנקים בארה"ב בנושא

הטבות לעובדים יתכן שתאגיד בנקאי יידרש להכיר בהתחייבויות נוספות בגין זכויות עובדים, גם אם לא קיימת התחייבות משפטית או חוזית. יתכנו מקרים שלא יהיה צורך לזהות ספציפית את העובדים שצפויים לקבל הטבות כאמור, כדי להכיר בהתחייבות נוספת בדוחות הכספיים. תאגיד בנקאי יכיר, בין היתר, גם בהתחייבויות הנובעות מתוכניות פרישה מרצון ומענקי פרישה לא חוזיים שאינם בגדר שינוי מבני², ראה סעיף 7 להלן.

7. תוכניות פרישה מרצון ומענקי פרישה לא חוזיים, שאינם חלק משינוי מבני

7.1. רקע: תאגידים בנקאיים מסוימים נוהגים ליזום מדי פעם תוכניות פרישה מרצון המעניקות תנאים מועדפים לעובדים הבוחרים לפרוש במסגרת תוכניות אלו. בנוסף, עובדים הפורשים מתאגידים בנקאיים מקבלים מדי פעם הטבות מעבר להטבות להן הם זכאים לפי ההסכם (הטבות אלו יכוננו להלן תנאים מועדפים). במקרים רבים האמור לא מתרחש כחלק משינוי מבני.

7.2. דגשים בנושא בקרה פנימית על דיווח כספי:

7.2.1. תאגידים בנקאיים ישמרו תיעוד מפורט של נתוני עזיבות עובדים לכל קבוצת עובדים (לדוגמה בכירים, עובדים אחרים, עובדי חוזה וכו') והמענקים שניתנו לעובדים אלו בעת עזיבתם (לדוגמה, עובדים שעזבו וקיבלו פיצויים מוגדלים שלא באמצעות תוכנית פרישה מרצון, פיצויים מוגדלים באמצעות תוכנית פרישה מרצון, עובדים שעזבו וקיבלו פיצויים ותגמולים רגילים, עובדים שפרשו לפנסיה בגיל הפרישה החוקי וכו'). התיעוד יעודכן בכל מועד דיווח.

7.2.2. תאגיד בנקאי נדרש לבחון בכל מועד דיווח, לגבי כל קבוצת עובדים, האם על סמך ניסיון העבר והתנאים הידועים עד למועד פרסום הדוח קיימת מחויבות במהות שישולמו לעובדים הטבות מעבר לתנאים החוזיים כגון: תוכנית לפרישה מרצון, מתן פיצויים בעת פיטורין מעבר למחויבות החוזית וכד'. תאגיד בנקאי שיש לו מחויבות במהות³ לשלם לקבוצת עובדים הטבות מעבר לתנאים החוזיים, במסגרת החישוב האקטוארי של ההתחייבות בגין הטבות

² שינוי מבני – כמשמעותו בתקן חשבונאות בינלאומי 37, הפרשות התחייבויות תלויות ונכסים תלויים. ראה הנחיות בנושא 10-420 בקודיפיקציה בדבר "Exit or Disposal Cost Obligations".

³ בדומה לנדרש בהוראות הדיווח לציבור שהיו בתוקף לפני אימוץ כללי החשבונאות המקובלים בבנקים בארה"ב בנושא הטבות לעובדים, גם בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בבנקים בארה"ב יתכנו מצבים מסוימים שבהם ישות תידרש להביא בחשבון, בחישוב ההתחייבות בגין זכויות עובדים, הטבות מסוימות, אשר הישות אינה מחויבת משפטית לתת אותן לעובדים (לדוגמה כאשר קיימת מחויבות במהות, כמשמעותה בנושא 715 בקודיפיקציה). ככלל, מצופה שמצבים שבהם תאגיד בנקאי צופה כי ישולמו הטבות מעבר לתנאים החוזיים יתאימו למצבים שבהם קיימת מחויבות במהות כמשמעותה בכללי החשבונאות המקובלים בבנקים בארה"ב. במקרים של ספק, ובמקרים שבהם תאגיד בנקאי צפה בעבר כי ישולמו הטבות מעבר לתנאים החוזיים, וכעת הוא הגיע למסקנה כי אין לו מחויבות במהות להעניק הטבות כאמור לעובדים, תאגיד בנקאי מתבקש לפנות למנהל יחידת דיווח כספי לקבלת הנחייה מקדמית.

לעובדים לאחר פרישה⁴, יביא בחשבון את השיעור של העובדים שצפויים לעזוב (לרבות עובדים שצפויים לפרוש במסגרת תוכניות פרישה מרצון או בעת קבלת תנאים מועדפים אחרים) ואת ההטבות שהם צפויים לקבל בעת עזיבתם (לרבות ההטבות שיתקבלו במסגרת תוכניות אלה או בעת קבלת תנאים מועדפים אחרים). במצב זה ההתחייבות בגין הטבות אלה לקבוצת העובדים תוצג בדוח הכספי כסכום ההתחייבות שיחושב על בסיס אקטוארי, המביא בחשבון את העלות הנוספת שצפוי שתיגרם לתאגיד הבנקאי בגין מתן הטבות כאמור

7.2.3. תאגיד בנקאי, שאין לו מחויבות במהות לשלם לקבוצת עובדים הטבות מעבר לתנאים החוזיים, במסגרת החישוב האקטוארי של ההתחייבות בגין זכויות עובדים אלה לא יביא בחשבון בחישוב שיעור העזיבה עובדים שפרשו במסגרת תוכניות פרישה מרצון או בעת קבלת תנאים מועדפים אחרים.

7.2.4. תאגיד בנקאי יבדוק מהו השיעור הממוצע של העובדים בקבוצת עובדים מסוימת שלו אשר עזבו או פרשו בתקופה של שבע שנים שקדמו למועד הדיווח⁵, במסגרת תוכניות פרישה מרצון או בעת קבלת תנאים מועדפים אחרים, ביחס לסך העובדים בקבוצת העובדים אשר עזבו. אם השיעור הממוצע המתקבל לגבי קבוצת עובדים גבוה מ-10%, ולמרות האמור התאגיד הבנקאי סבור שאין לו מחויבות משתמעת לתת לעובדים כלשהם מקבוצת העובדים תנאים מועדפים או שלא ניתן לערוך אומדן מהימן בנושא, עליו לשמור תיעוד המבוסס על ראיות הניתנות לאימות המצדיק את החלטתו שלא להביא בחשבון את תוספת העלות בגין קבוצת העובדים.

8. הטבות לאחר פרישה - תוכניות להטבה מוגדרת

8.1. עלויות ניהול נכסי תוכנית להטבה מוגדרת - על התאגיד הבנקאי לקבוע מדיניות ונהלים לצורך הבחנה בין עלויות הניהול של נכסי התוכנית שיכללו בחישוב התשואה על נכסי התוכנית לבין עלויות ניהול אחרות שיוכרו כהוצאה בדוח רווח והפסד.

8.2. מיסים המשולמים על ידי תוכנית להטבה מוגדרת - על התאגיד הבנקאי לקבוע מדיניות ונהלים לצורך הבחנה בין מיסים שיכללו בקביעת התשואה על נכסי התוכנית לבין מיסים שיכללו בהנחות האקטואריות ששימשו כדי למדוד את הערך הנוכחי של המחויבות להטבה מוגדרת.

⁴ ההבהרות בסעיף זה מתייחסות בעיקר למחויבות במהות לשלם הטבות בעת הפרישה ואחריה מעבר לתנאים החוזיים. יתכנו מצבים אחרים, שבהם תהיה לתאגיד בנקאי מחויבות במהות לשלם לעובדים הטבות שאינן חוזיות לפני הפרישה (כגון הטבות לזמן קצר, או הטבות אחרות לזמן ארוך).

⁵ תאגיד בנקאי הסבור כי יש לבחון את שיעור הפרישה בתנאים מועדפים על פני תקופה השונה משבע השנים שקדמו למועד הדיווח, רשאי לעשות כן, ובלבד שממוצע שיעור הפרישה בתנאים מועדפים לפי תקופה זו לא יפחת ממוצע שיעור הפרישה בתנאים מועדפים בשבע השנים שקדמו למועד הדיווח. תאגיד בנקאי שפועל כאמור יקבע מדיניות חשבונאית עקבית בנושא.

- 8.3. שיעורי היוון – על התאגיד הבנקאי לקבוע מדיניות ונהלים המפרטים כיצד יש לקבוע שיעורי התשואה לפדיון של אגרות חוב הממשלתיות בישראל שעל בסיסן יחושב שיעור ההיוון, וכיצד יש לקבוע את המרווח (ראה סעיף 41 להוראות הדיווח לציבור). מדיניות ונהלים אלה יפרטו בין היתר כיצד יש להביא בחשבון ולתקף עקומי ריבית זמינים של אגרות חוב ממשלתיות בישראל.
- 8.4. שיעור תשואה חזוי לטווח ארוך על נכסי תכנית – על התאגיד הבנקאי לקבוע מדיניות ונהלים המפרטים כיצד לאמוד שיעור זה וכיצד יש לתקף אותו.

9. דין וחשבון אקטוארי

על האקטואר להכין דין וחשבון אקטוארי המפרט את עבודתו בהערכת התחייבויות התאגיד הבנקאי בגין זכויות עובדים ליום 31 בדצמבר לכל שנה. בנוסף עליו להכין דין וחשבון כאמור בכל דוח רבעוני אם חלו שינויים מהותיים בהנחות. דין וחשבון זה יוגש להנהלת התאגיד הבנקאי ויצורף לדוחות הכספיים השנתיים ולדוחות הכספיים הרבעוניים המפורסמים לציבור אם מתקיימים התנאים לצירוף הערכות שווי שנקבעו בעמודים 4-620, 1.2-680 להוראותינו. הדין וחשבון האקטוארי יכלול התייחסות לפחות לנושאים הבאים:

- 9.1. הצהרת האקטואר – הצהרה חתומה על ידי האקטואר הכוללת את חוות דעתו המקצועית לגבי הערכת התחייבויות התאגיד הבנקאי בגין זכויות עובדים. דוגמא להצהרה כאמור מפורטת בנספח א'.
- 9.2. תיאור ההטבות הניתנות לעובדים שבוצעה בגינם הערכה אקטוארית. רמת הפירוט בתיאור זה לא תפחת מרמת הפירוט בתיאור בדוח הכספי על הטבות לעובדים.
- 9.3. תיאור הנתונים שבהם השתמש האקטואר, מקור הנתונים והאחריות עליהם.
- 9.4. הנחות החישוב – תיאור ההנחות ששימשו את האקטואר הבסיס להנחות אלה וניתוח רגישות להנחות המרכזיות ששימשו בהערכה האקטוארית, כגון:
- הנחות דמוגרפיות לגבי המאפיינים העתידיים של עובדים נוכחיים, עובדים לשעבר ואנשים קשורים אחרים שזכאים להטבות – תמותה, הן במהלך תקופת העסקה והן אחריה; שיעורים של תחלופת עובדים, אובדן כושר עבודה ופרישה מוקדמת; השיעור של חברי התוכנית שיהיו זכאים להטבות וכן שיעורי תביעות בהתאם לתוכניות רפואיות.
 - הנחות פיננסיות, המתייחסות לפריטים כגון: משכורת עתידית ושיעור ההיוון; במקרה של הטבות רפואיות, עלויות רפואיות עתידיות וכד'.
- 9.5. שיטת החישוב ותוצאות הערכה – תיאור שיטת החישוב ששימשה כדי להעריך את ההתחייבות (שיטת יחידת הזכאות החזויה) ותוצאות הערכת ההתחייבות.
- 9.6. נושאים נוספים הדורשים תשומת לב מיוחדת של קורא הדוח, כגון: שינויים מהותיים בהטבות, בנתונים, בהנחות ובשיטות האקטואריות בהשוואה להערכה בשנה קודמת, סיכונים מיוחדים להם חשוף התאגיד הבנקאי.

10. הסתמכות על הערכת אקטואר ותיקופה

10.1. על התאגיד הבנקאי לתקף את הערכת האקטואר בחישוב ההתחייבות בגין זכויות עובדים בהתאם לעקרונות שפורטו בהנחיית הפיקוח על הבנקים בנושא תיקוף מודלים (Reg10.115.007A מיום 19.10.2010).

10.2. כחלק מהליך התיקוף על התאגיד הבנקאי להכין נוהל המגדיר את תהליך העבודה של הבנק מול האקטואר, לרבות תיאור עבודת הבנק טרם העברת הנתונים לאקטואר, העברת הנתונים לאקטואר, קבלת הערכה מהאקטואר, הבדיקות שיש לבצע על הנתונים המועברים לאקטואר ועל ההנחות האקטואריות, הבדיקות שיש לבצע על הערכת האקטואר.

תיקוף הערכת האקטואר כולל, בין היתר, בדיקה של ההנחות עליהן התבסס האקטואר. על הדירקטוריון לוודא כי התאגיד הבנקאי אינו מסתמך בקביעת ההתחייבות בגין זכויות עובדים על אקטואר חיצוני באופן בלעדי, אלא מפעיל שיקול דעת מקצועי נאות. על התאגיד הבנקאי להבין ולתעד את הנתונים, ההנחות והשיטות בהן נקט האקטואר לצורך הערכת התחייבויות. בפרט על הנהלת התאגיד הבנקאי לבדוק, תוך שמירת תיעוד מתאים, לפחות פעם בשנה את הנתונים, ההנחות והשיטות עליהן התבסס האקטואר, וכן בתדירות גבוהה יותר אם חלו שינויים מהותיים באחד או יותר מהגורמים המשפיעים על הנחות אלה (דוגמאות לנושאים שהבדיקה צריכה להתייחס אליהם מפורטים בנספח ב').

11. גילוי בדוחות לציבור

11.1. במסגרת הגילוי על מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים ועל אומדנים חשבונאיים קריטיים על התאגיד הבנקאי לתת, בין היתר, גילוי להשפעתו הכמותית של האומדן על הדוחות הכספיים, לרבות מיון הסעיפים בדוחות הכספיים שהושפעו מהשימוש בו, וכן לתת ניתוח רגישות לכל הנחה ששימשה בסיס לאומדן ההתחייבות בגין זכויות עובדים, הכרוכה באי ודאות משמעותית או בעלת השפעה מהותית על מצבו ו/או תוצאות פעילותו של התאגיד הבנקאי. לעניין זה מובהר כי בין היתר יש לתת ניתוח רגישות של:

11.1.1. שיעור עליית השכר החוזי;

11.1.2. שיעור ההיוון;

11.1.3. שיעור העזיבה הממוצע, לרבות גילוי להתאמות שבוצעו (אם בוצעו) בדוחות התמורה והנכות שמפרסם אגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון, לסיבת התאמה והשפעתה.

11.2. במסגרת הגילוי על מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים ועל אומדנים חשבונאיים קריטיים על התאגיד הבנקאי לתת גילוי להתאמות שבוצעו לצורך קביעת שיעור ההיוון לעקומי ריבית זמינים ולאינדיקציות למרווחים (ראה סעיף 41 להוראות הדיווח לציבור).

11.3. בביאור על זכויות עובדים יינתן גילוי בנפרד לכל סוג התחייבות בגין זכויות עובדים שבגינו בוצעה הערכה אקטוארית, בדבר כל חוסר התאמה בין ההערכות המפורטות

בדין וחשבון האקטוארי לבין ההתחייבויות שנלקחו בחשבון לצורך הדוחות הכספיים. גילוי זה יכלול: סכום ההתחייבות בדוח הכספי, ההפרש בין ההערכה לבין סכום ההתחייבות בדוח הכספי והסבר לסיבת ההפרש.

12. **יישום הוראת ניהול בנקאי תקין 309 בדבר "בקרות ונהלים לגבי גילוי ובקרה פנימית על דיווח כספי"** – על התאגיד הבנקאי לבחון האם ישנן בקרות נוספות שעליו למפות בתהליך ההכרה והמדידה של זכויות עובדים ובתהליך העבודה מול האקטואר וכן לבחון שנית את אפקטיביות הבקרות הקיימות והצורך בעדכון, לאור ההנחיות שפורטו בנספח זה.

נספח א'**דוגמה לנוסח הצהרת אקטואר המעריך התחייבות בגין זכויות עובדים****זהות האקטואר**

"נתבקשתי על ידי <שם התאגיד הבנקאי> להעריך את ההתחייבות שלו בגין <פירוט תוכניות ההטבה לעובדים> ליום 31 בדצמבר XXXX (להלן – ההתחייבות)", בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים וכללי חשבונאות מקובלים בישראל.

בפרק זה יתאר ויפרט האקטואר את קשריו העסקיים עם התאגיד הבנקאי, עם בעל עניין בתאגיד הבנקאי או עם בן משפחה של בעל עניין בתאגיד הבנקאי, לרבות קשריו העסקיים עם חברה בת של התאגיד הבנקאי או עם חברה קשורה לתאגיד הבנקאי. בכלל זה יפרט האקטואר אם הוא בעל עניין, עובד או יועץ קבוע של חברה בת של התאגיד הבנקאי או של חברה קשורה לתאגיד הבנקאי או של גורם אחר המספק לתאגיד הבנקאי שירותים שונים. כמו כן, האקטואר יציין את תאריך קבלת המינוי מהתאגיד הבנקאי.

היקף חוות הדעת האקטוארית

1. "לצורך חישוב ההתחייבות של התאגיד הבנקאי, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי התאגיד הבנקאי. בקשותי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההתחייבות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
2. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
3. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההתחייבות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 4 להלן.

חוות הדעת

4. הערכתי את ההתחייבות בהתאם לכללים אקטואריים מקובלים, הוראות הדיווח לציבור וכללי חשבונאות מקובלים.
5. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בסעיפים 1 ו-2 לעיל, הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
6. ההנחות והשיטות להערכת ההתחייבות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
7. ההתחייבות המפורטת בדיון וחשבון האקטוארי, מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי התחייבות הולמת לכיסוי התחייבויות התאגיד הבנקאי בגין [פירוט תוכניות ההטבה לעובדים]"

חתימהשם האקטוארתאריך

נספח ב'**בדיקת הנחות האקטואריות**

להלן מפורטים נושאים לדוגמה שהתאגיד הבנקאי צריך לקחת בחשבון, כאשר הוא בודק את הנחות האקטואריות. רשימה זו אינה מהווה רשימה סגורה:

1. בדיקה כי הערכה האקטוארית מביאה בחשבון את כל תנאי התוכנית, לרבות שינויים בתוכנית או אירועים אחרים המשפיעים על החישובים האקטואריים.
2. בדיקת בסיס הנתונים שעליו מבוססות הנחות האקטואר – בדיקה שהנחות האקטואריות (כגון: שיעורי העזיבה, שיעור ניצול זכויות הפנסיה, שיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד') מבוססות על מסד נתונים עדכני הכולל את נתוני השנה החולפת.
3. בדיקה כי הנחות לגבי העלאות משכורת עתידיות מבוססות על ניסיון העבר, על חוזים קיימים וכן בדיקה מול תחזיות שוק נכון לסוף תקופת הדיווח.
4. בדיקה כי הנחות לגבי שיעורי ההיוון נקבעים לפי שיטה עקבית מתקופה לתקופה.
5. בדיקה כי קיימת עקביות פנימית בין שיעורי ההיוון לבין הנחות לגבי התזרים הצפוי (לדוגמה האם שיעורי ההיוון מתאימים לתקופות הממוצעות שנוותרו לתשלום ההטבות, וכן אם משתמשים בהנחה של גידול ריאלי בשכר - בדיקה שנעשה שימוש בשיעור היוון צמוד למדד).
6. שימוש בלוחות תמותה ונכות
 - 6.1. בהערכה האקטוארית יש להשתמש במידע העדכני, המהימן והטוב ביותר שקיים בידי התאגיד הבנקאי.
 - 6.2. לצורך כך יש להיעזר, בין היתר, בלוחות התמותה והנכות העדכניים שמפרסם אגף שוק ההון, הביטוח והחיסכון במשרד האוצר, תוך ביצוע התאמות ללוחות אלה כאשר נדרש. במידה והתאגיד הבנקאי מבצע התאמות ללוחות אלו, עליו לשמור על תיעוד להשפעת ההתאמות והסבר לצורך בביצוען.
 - 6.3. אם ההשפעה של התאמה כאמור היא הקטנה של ההערכה האקטוארית של ההתחייבות בגין זכויות עובדים יש לפנות למנהל יחידת דיווח כספי לקבלת הנחיה מקדמית.
7. בדיקת עקביות הנחות בהשוואה לתקופות קודמות.
8. במידה והנחות האקטואר מבוססות על אומדנים שנעשו בהתאם לנתוני עבר – בדיקה שהנחות האקטואר מבוססות על תקופה היסטורית מספקת ומתאימה, וכן בדיקה לסבירות האומדנים שנעשו בגין תקופות קודמות על ידי השוואה עם התוצאות בפועל בגין אותן תקופות.
9. לחלופין, במידה שלדעת ההנהלה הנחות לגבי העתיד צפויות להיות שונות מנתוני העבר, נדרש שלהנהלה יהיה תיעוד ברור שמראה מדוע יש לסטות מהאומדנים שהתקבלו מתוך הנתונים ההיסטוריים ומבהיר את שיקול הדעת של ההנהלה שהופעל.